

İlim Maluma mı Tabidir

– Mehmet Dal · 25 Mayıs 2009

Üstad Bediüzzaman'ın Sözler risalesini incelerken "İlim maluma tabidir" sözü üzerinde epeyce düşündüm. Acaba hangi ilim maluma tabidir? Kader konusuyla nasıl ilişkilendirebiliriz? Tam açıklayıcı olmasa da bir ağabeyin bu sorulara verdiği cevap dikkate şayandı. Paylaşmak isterim.

"İlim sıfatı, iki anlama gelir. Birincisi: Mahiyeti ve özelliği itibariyle, külli bir kavram olarak ifade ettiği mücerret/soyut bir vasıf demektir. İkincisi: Uygulama alanında yerini alan bir kavram olarak somut bir bilgi ve bilmek anlamına gelir. Genellikle ilim kavramı bu ikinci anlamda kullanılır. Ve bu anlamıyla ilim, "bilen ve bilinen" şeklindeki ikili sistemin oluşmasını sağlayan anahtar kelimedir.

Buna göre, bilme fiili zorunlu olarak bilgiye konu olan bir nesne ister. Çünkü ilim sıfatı, bir bilgi-bilme anlamında kullanıldığı zaman, başka bir nesnenin varlığını gerektirir. Bunu görme veya işitme vasıfları için de kullanabiliriz. Sözgelimi; ortada bir görme fiili varsa, orada görenler ve görülenler vardır. Bir işitme fiili varsa, orada işitenler ve işitilenler vardır. Bunun gibi ortada bir bilme fiili varsa, orada da bilenler ve bilinenler var demektir.

Bunun, ilmin kesbî veya gayr-ı kesbî özelliğiyle bir ilgisi yoktur. Bilakis, ilim sıfatının özelliğinden kaynaklanan bir zorunluluktur. Bu husus ilmî literatürde; "ilim maluma tabidir" şeklinde ifade edilmektedir. Burada; "ilmin maluma tabi olması" demek, ilmin söz konusu malumdan kaynaklandığı, ondan meydana geldiği anlamına gelmez ki, ona kesbilik izafe edilsin. Bilakis, yukarıda arz edildiği üzere, birinci anlamda soyut olarak zaten var olan ilmin, ikinci anlamıyla var olan bir malumla ilişki kurması söz konusudur.

Bazı alimlere göre; İlmin kendisine tabi olduğu malum, bütün isim, sıfat, şunat ve nispetleriyle Allah'ın Zat-ı Akdesi'dir. Bu sebeptendir ki, "Allah'ın ezeli ilmiyle varlığı bilmesi demek, bizzat kendini bilmesi demektir(bk. Alusî, Bakara, 20. ayetin tefsiri).

Bu açıklamalardan anlaşılan şudur: Bir şey nasıl olacaksa, Allah onu öyle bilir. Diğer varlıklar için; ay, güneş ve benzeri nesnelere için takdir edilen zorunlu bir çizgi vardır. "Güneşin, büyülüğüyle beraber seyir esnasında Ay'a ulaşması-ona tahakküm etmesi- haddine düşmediği gibi, gecenin de acele davranıp gündüzü geçmesi" (Ya Sin, 36/40) diye bir şey söz konusu olamaz.

Allah ezeli ilmiyle, bu nesnelere -kendilerine takdir edilen- zorunlu çizginin dışına çıkmayacaklarını da, imtihanın gereği olarak hareketlerinde serbest bırakılan insanların kendi özgür iradeleriyle hangi seçimde bulunacaklarını, nasıl bir çizgi takip edeceklerini de bilir.

Ne güneşi zorunlu bir çizgide tutan, ne de insanı serbest/özgür bırakan ilim değildir. Çünkü ilmin - özelliğinin gereği olarak- yaptırım gücü yoktur. İlim ancak maluma tabidir. Kader ise, ilmin bir nevidir.

Kaza /yani ilmen bilinen programı uygulamaya koymak ise, kudret ve irade sıfatının işidir.

Diğer bir ifadeyle; ilim düsturları/kanunları, malumu-haricî vücut noktasında- idare etmek için esas değildir. Çünkü malumun zatı ve haricî vücudu/varlığı ilme değil, kudret ve iradeye dayanır. Allah'ın ezeli ilmi, geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı birden kuşatmaktadır. Kaldı ki Ezel, geçmiş zaman halkalarının bir ucu değil ki, varlıkların meydana gelmesinde esas tutulup bir mecburiyet tasavvur edilsin(bk. 26 Söz/ Kader Risalesi)."